# Mektupları Takdim

**Ahmed Güner Sayar**

1969 yılı baharında, Millî Eğitim Bakanlığı burslusu olarak yüksek tahsil için İngiltere'ye gideceğim haberini rahmetli Hocam Süheyl Ünver'e söylediğimde, pek sevindi ve dedi ki: "Orada Ebul'ulâ Bey'in oğlu Yusuf Mardin Bey var. Onunla tanışmanızı istiyorum." Hareketimden önce, Yusuf Bey'e verilmek üzere bir dosya verdiler. Londra'da, Yusuf Mardin Bey'le, Anglo-Turkish Society'de buluştuk. Kendisinin, görevi gereği tayini Amerika'ya çıkmış, oraya gideceğini, ama mektuplaşabileceğimizi söyledi. Yusuf Bey'den, Amerika'ya hareketinden önce ve Amerika'ya vardıktan sonra iki mektup geldi. Mektuplaşmalarımız, bundan sonra başladı. Hiç hesapta yok iken, mektup trafiği bir baba-oğul yakınlaşmasına kapı açıyordu.

Yusuf Mardin'le 25 yıla ulaşan mektuplaşmalarımız, önce, Washington [Y.M.]-Londra [A.G.S.] hattında başladı, Görevi gereği gittiği Amerika'dan Türkiye'ye alınmasıyla kesildi. Arada, tebrik kartları gönderildi. Ben yurduma 1975'te gelmiştim. Yusuf Bey de 1975 yılında kamu hizmetinden emekli olup, İngiltere'ye dönmüştü. Mektuplaşmalarımız, 1980-1994 arasında, Londra (Surrey) [Y.M.]-İstanbul (Fatih/Teşvikiye)-[A.G.S.] çizgisinde kesintiye uğramadan devam etti. Son yazışma çizgisi, dolu dolu 15 yıl, kendi içinde, en istikrarlı ve en uzun soluklu olanı oldu. Yusuf Bey'in bana yazdığı yüze yakın mektubunu özenle muhafaza ettim. Şimdi bu mektuplar, yayınlanmayı bekliyor. Onun mektuplarına karşı ben ne yazdım, bilmiyorum. Benim yazdıklarımın bir ikinci nüshası olsaydı, bu mektuplaşmalar daha da ufuk açıcı olabilir miydi? Buna da

bilmiyorum. Bilebildiğim, iki insan arasında, bir baba-oğul yakınlığı içerisinde, ilk mektuplardan sonuna değin, akan yazışmaların, ayrı bir rûh iklimini sinesinde saklı tuttuğu da muhakkaktır. Bu rûh ikliminin mimarı Yusuf Bey oldu. Dileseydi, benim gurbet elde karşılaştığım sorunlarla ilgilenmez, hatta mektuplaşmayı başlatmazdı bile! Bir talebeyi, gurbet elde, mektuplarıyla sahiplenmiş olmak, bu onun asaleti idi. Londra'da, ilk aylarda, yaşadığım sıkıntılar ve dil sorunumum bir çözüme ulaşmasında ileri sürdüğü sabır ve tavsiyelerle yolumu aydınlattığı için, ona medyunu şükran kaldım. Fakat mektuplaşmalarımızı neden o sürekliliğe çevirdi? Yusuf Bey'in beni, daha ilk görüşmemizde bir muhatap olarak görmesini, kendisi üzerinde müspet bir intiba bırakmış olmamı neye borçlu idim? Bunun cevabını, kendimce, yıllar içinde buldum. Önce, tanışmamızı isteyen ve buna özen gösteren Süheyl Ünver'in varlığı, benim için sağlam bir teminattı. Buna elbette, benim kişisel gayretlerimle İstanbul'da Sahaflar Çarşısı'nda yerlere serilen, kimsenin pek itibar etmediği kitap ve risalelerle, dağınık mecmua yığınları arasında -eşyanın da bir çekim gücü olmalı!- bulduğum Yusuf Mardin'in şiir kitabı ile mecmualardan devşirdiğim şiirleri ve düz yazılarından hareketle bir dosya hazırladım. İlk görüşmemizde kendisine takdim ettim. Zannediyorum, bu iki oluşum, Londra'da Yusuf Mardin'i can evinden vurmuş olmalı ki, bu genç muhatabını gurbet elde sahiplendi. İşi basit, fakat manası yüce, bilâ-talep, bir iş teklifinde bile bulundu. Bir İngiliz'e Türkçe dersi verecektim.

Mektuplaşmalarımızın bir sona ulaştığı tarihten tam 25 yıl sonra, Yusuf Mardin Bey'in yazdıklarını, süreklilik içerisinde ve farklı bir şuurla, bir nefeste, yeniden okuyunca gördüm ki, o insana muhtaçmış. İngiltere'nin kasvetli, karanlık, bol yağmurlu ve soğuk havasının insan ruhuna tahmil ettiği baskıyla, günlük yaşantısı, can-sohbetsiz bir

ortamda devam etmekteydi. Hâlbuki onun İstanbul günleri, dedesi Necmeddin Molla'nın Sarıyer'deki Kocataş Yalısı'nda, Boğaziçi'nin aydınlık ve ferahlığı, dost halkasının renkliliği ve sohbete, şiir ve edebiyata teşne, eski kültürle yoğrulmuş insanlar arasında dolu bir yaşantı içinde geçmişti. Böyle bir zenginlikten, İngiltere'nin insan fakirliğine düşmek, Yusuf Mardin Bey'in dramı olsa gerektir. Nadir de olsa, İstanbul'a gelişlerinde birlikte Süheyl Ünver'i ziyarete gidişimizi ve onunla gerçekleşen sohbetimizi, rahmetli Celâleddin Çelebi'nin o herkese açık sofrasının bereketini unutamamış olmasını mektuplarından öğreniyoruz. Yusuf Mardin'i Türkiye'ye yeniden kazandırabilir miydik? Süheyl Hoca'ma bu bahsi açtığımda, rahmetlinin şu sözü hâlâ kulağımdadır: "Onu küstürdüler!"[1]

Bu mektupların sinesinde taşıdığı özel izleri, zata mahsus hâllerin ötesine, genele ve bütüne geçildiğinde, görülen odur ki toplumsal hayatımızda "mektup"un sahneyi terk ettiği bir gerçektir. Artık, ne Yusuf Mardin'in yazdığı tarzda mektup yazacak var, ne de onların muhatapları! Bundan öte, maddenin yaptırım gücü, sevgi ve iman dolu mektuplaşmaların irrasyonel tarafını, "rûh"u devre dışı bıraktı. "Öz"den kabuğa çekilince, bu defa teknolojik gelişmelerin ürünü "e-mail"ler, "SMS"ler mektuplaşmaların yerini aldı. Yazışma kolaylaştı, ama yazılanlar edebî lezzetten, nükteden, bilgiden, selam ve muhabbetten yoksun kaldı. Buna mukabil, gündelik hayatın anlık sorunlarını bir-iki cümle ile çözüme bağlayan diktumlar hükmünü icra etti ve çöpe atıldı.

---

[1] Süheyl Ünver, Londra seyahatinde Yusuf Mardin'e şunları söylemişti: "Buradayken kadrinizi bilemedik ve sizi oralara kadar avareliğimizle kaçırdık. Daima beraber olamamamızın üzüntüsünü duymaktayım. Siz İstanbul'a mütehassirsiniz, biz de sizlere! Ne bahtiyarız ki, gönlümüzü ancak siz doldurabiliyorsunuz" [Y. Mardin, *Kocataş Yalısı Anılarım,* (İstanbul, 1988), sf. 240].

Yusuf Mardin'in mektuplaşmayı ciddi bir iletişim aracı olarak kullandığı muhakkaktır. İbnülemin Mahmud Kemâl İnal'dan Ruşen Eşref Ünaydın'a geniş bir spektruma açılan dostluk manzumesinin zengin bir mektuplaşma ağı ortaya çıkarmıştır. Buna rağmen, onun yazdığı ve ona yazılan -mesela Süheyl Ünver ve Faruk Nafiz Çamlıbel'den gelen- mektupların, kısaca arşivinin akıbeti hakkında bilgi sahibi değiliz.[2]

Hazırladığım metni ve Yusuf Mardin'den gelen mektupları, Gülbün Mesara, Hasan Duruer ve Vecihi Şirvan okudular, yayınlaması yönünde beni teşvik ettiler. Kendilerine teşekkür ederim. Teşekkür borçlu olduğum eşim Neslipîr Çelebi Sayar ile kerimem Fatma Cânân Sayar'a, Yusuf Mardin Bey'in ne kadar değer verdiğine onun mektupları tanıklık edecektir. Teşekkür kervanına, Ötüken Neşriyat çalışanlarını da dâhil etmekten duyduğum memnuniyeti bu vesile ile ifade etmek isterim.

Göztepe
9 Mart 2019

---

[2] Yusuf Mardin'in babası Ebul'ulâ ile yazışmalarının şu anki konumunun ne olduğunu bilmiyoruz. Yayınlanan Yusuf Mardin mektuplarından, onun Bahaeddin Karakoç'a gönderdiği mektuplar Elif Erdoğan'ın YLT'de günışığına kavuşmuştur. Bk, Yusuf Sıtkı Mardin'in Hayatı ve Eserleri, YLT, (Balıkesir, 2012), sf. 178-189. Ayrıca, büyük bir olasılıkla, Yusuf Mardin'in Süheyl Ünver'e gönderdiği mektuplar kerimesi Gülbün Mesara arşivindedir. H. Y. Şehsuvaroğlu'dan gelen iki mektuba anılar kitabında yer vermişti [krş. Y. Mardin, Kocataş Yalısı Anılarım, (İstanbul, 1988), sf. 234-237]. Diğer taraftan, Faruk Nafiz Çamlıbel'den gelen bir mektuba Mardin şu dizelerle cevaplandırmıştı:

"Nereden esti bu rüzgâr, bu satırlar kimden?
Bunca yıl hatır somağa gelmiş kim var?

# Bir Dostluğun Nişanesi Olarak 25 Yıllık Mektuplaşmaların Hikâyesi[1]

Ahmed Güner Sayar

## I

Yusuf Sıtkı Mardin, 16 Mart 1916'da İstanbul, Sultanahmed'de, Sadrazam Talat Paşa'nın konağının karşısında, dedesi Necmeddin Molla [Kocataş]'nın konağında dünyaya geldi. Babası, Kazasker Mardinîzade Yusuf Sıtkı Efendi (1816-1903)'nin oğlu, ünlü hukuk bilgini Ord. Prof. Ebul'ulâ Mardin (1881-1957)[2], annesi sadrazam vekilliği, adliye nazırlığı ve milletvekilliği görevlerinde bulunmuş devlet adamı Necmeddin Molla Kocataş (1875-1949)'ın kerimesi Bedrünnisa Hanım (1898-1966)'dır.[3] Dedesi, Yusuf Sıtkı Mardinî;

> "… Silsileleri Hz. Hüseyin'e bağlanan ve ilmiye mesleğine mensup çok sayıda âlimin bulunduğu Müftüzâde namıyla mâruf Mardinli bir aileye mensuptur."4

---

1 Yusuf Mardin'le mektuplaşmalarımızın takdimi, ilk olarak, Mardin Valiliği tarafından, Mardin'de 27. Kasım 2010 günü tertip edilen, "Mardinîzâdeler ve Büyük Âlim Ebul'ulâ Mardin Sempozyumu"nda tebliğ olarak sunulmuştu. Bu tebliğ, *Mardinîzâdeler ve Büyük Âlim Ebul'ulâ Mardin Sempozyumu, 27 Kasım 2010*, (İstanbul, 2011), sf. 27-35'de yayınlanmıştır.

2 Ebul'ulâ Mardin için bk. İ. Sungurbey, "Önsöz", E. Mardin, *Huzur Dersleri*, II-III, (İstanbul, 1966), sf. IX vd.

3 Krş. M.B. Yazar, *Edebiyat Âlemi: Edebiyatımızın Unutulan Simaları*, (Ankara, 1999), sf. 315.

4 M. Koç-E. Tanrıverdi, "Giriş", Yusuf Sıtkı el-Mardinî, *İhya Tercüme ve Serhi*, I, (İstanbul, 2015), sf. 11. Yusuf Sıtkı Efendi, Gazali'nin *İhya*'sının hem mütercimi hem de şârihidir. Ayrıca, Zemahşerî'den tercüme

Yusuf Sıtkı Efendi'nin Behice Hanım'la evliliğinden dünyaya gelen Ebul'ulâ Mardin Bey, Yusuf Mardin'in babasıdır. Yusuf Mardin, dedesi Yusuf Sıtkı Efendi'nin ismiyle tesmiye olunmuştur. Annesi Bedriye Hanım, Şeyhülislâm Turşucuzade Ahmed Muhtar Efendi'nin oğlu Necmeddin Molla'nın kerimesidir.

Yusuf Mardin'in soyağacı üzerine, 1940 yılında, Mehmed Behçet Yazar şunları yazmıştı:

> "… Yusuf Sıtkı, gerek baba, gerek anne cihetinden memleketimizde ilim ve irfanları ve zekâ ve dirayetleri ile tanınmış iki ailenin çocuğu olmak mazhariyeti ile doğmuştur."[5]

Çocukluğunun ilk yılları, İstanbul'da Sultanahmed semtinde geçti. İlk tahsiline, Bayezid'de Feyziye İlkokulu'nda başladı. Daha sonra, ailesiyle birlikte, Rumelihisarı'nda bir yalıya taşındılar. Burada, Kayalar İlkokulu'na devam etti. Orta tahsili için, Nişantaşı'nda Şişli Terakki Lisesi'ne gitti.

---

ve şerh ettiği *Nevabigûl Kelîm*'ını da Türkçeye kazandırmıştır. Ebul'ulâ Mardin'in babası Yusuf Sıtkı Efendi'yi anlatan bir şiirinden aktaracak olursak:

"İlm-i tefsir-i hadis-i fıkıhta seyyid şerif
Âlem-i ilm ü belâgatte feridü rûzigâr
Sensin ehl-i marifet, sensin Gâzali menkıbet
Buldu Farabî gibi namın cihanda iştihar
Ey hakim-i nüktedan, ey İbn-i Sina-yı zaman
Olamaz bezminde Sokrat ve Felâtun müsteşar
Görmüş olsaydı Celâleddin-i Rûmî zâtını
Meclisinden infikâk etmezdi leyl ü nehar"

[Y. Mardin, *Kocataş Yalısı Anılarım*, (İstanbul, 1988), sf. 33-34].

[5] M.B. Yazar, *yage.*, sf. 315. Yusuf Sıtkı Mardin'in soyağacı için bk. Y. Mardin, *age.*, (1988), sf. 292. Ayrıca, krş. Y. Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar: Türkiye (1074-1994)*, II, (Ankara, 1994), sf. 737-738'de Mardinîzâdelerin, "çok eski bir ilmiye ailesinden gelen ve Türk asıllı ailesinin" şeceresini vermektedir.

Ancak, 1926 yılında buradan ayrıldı ve Bebek'te, Robert Kolej'e yatılı olarak kaydoldu. 1928 yılında, Kolej'in orta kısmını bitirdikten sonra, lise tahsiline burada devam etti. 1934'de ilk şiir kitabı, *Bir Ad Bulamadım*'ı yayınladı. Robert Kolej'den, 1936 yılındaki mezuniyetini müteakiben, aynı yıl içinde, Galatasaray Lisesi'nde olgunluk sınavlarını verdi. Aynı yıl, Muhtar Fehmi Enata ile birlikte, *Yücel* adlı fikir ve sanat dergisinin yanında, 1936-1938 yılları arasında, yazı işleri görevini de üstlendiği, renkli ve resimli turistik bir dergi olan *Boğaziçi*'ni çıkartmaya başladı. Bu dergilerde, *Yücel* ve *Boğaziçi*'nde şiir ve düz yazıları ile "Uzak Şark edebiyatı üzerindeki tetkiklerinin Çin ve Japon şiirlerine müteallik kısmını" yayınladı.[6]

Yüksek tahsili için, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi ve buradaki hukuk tahsilini 1940 yılında tamamladı. Mezuniyeti sonrasında, bir müddet Şirket-i Hayriye'de işletme müdür muavinliğinde bulundu. 1941 yılında Seniha Maykut Hanım'la evlendi. Bu evlilikten, 1942'de Zerrin ve 1946 yılında da Ebul'ulâ Mût'î isminde iki evladı oldu. 1941 yılında, Robert Kolej'e geçti. 1943 yılına değin, burada öğretmen, genel sekreter ve hukuk müşaviri olarak görev yaptı. Bu meyanda, 1943 yerel seçimlerinde, CHP'den Sarıyer kazasını temsilen, İstanbul Belediyesi Şehir Meclisi üyesi oldu. Bir ara, serbest avukatlık yaptı.

Dedesi Necmeddin Molla'nın yakın dostlarından, dönemin başbakanı M. Şemseddin Günaltay'ın teşvikiyle, Şehir Meclisi üyeliği devam ederken, CHP'den siyasete girdi. 1949 ara seçimlerine katıldı ve CHP Mardin milletvekili olarak TBMM'ye girdi. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde, gene Mardin'den adaylığını koydu, ama seçilemedi. Yaşadığı düş kırıklığı sonucu, siyasete karşı hep mesafeli durdu.[7]

---

[6] M.B. Yazar, *age.*, sf. 317.

[7] Yusuf Mardin'in yakın aile çevresinden, dedesi Necmeddin Molla, son Osmanlı MM'ında ve Cumhuriyet döneminde TBMM'de Kastamonu

1950-1957 yılları arasında, Ankara Koleji'nde öğretmenlik yaptı ve Türk Eğitim Derneği müşavirliğinde bulundu. 1957 yılında, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne intisap ederek, önce mütercim olarak görev yaptı. Daha sonra, Londra Basın Ataşeliği'ne atandı.[8] Burada, Turizm Tanıtma Bürosu Müdürü oldu. Bu görevinde, dolu on yıl hizmetten sonra, 1967'de Londra'da Türk sefaretinde, Turizm ve Enformasyon Bürosu'ndan kendi turizm ve ticaret firmasını kurmak üzere ayrıldı.[9] Ancak, iki yıl sonra yeniden kamu görevine döndü ve 1969 yılının haziran ayında, Washington'a basın müşaviri olarak atandı. Daha görev süresi dolmadan merkeze çağrıldı ve 1970-1972 yılları arasında, Ankara'da Başbakanlık Basın-Yayın genel müdür muavini oldu. Bu tarihten sonra, 1973-1975 arasında, iki yıl, Bonn Büyükelçiliği'nde, basın

---

mebusu olmuştu. Babası Ebul'ulâ Mardin de 1914-1919 yıllarında, Meclis-i Mebusan'da Niğde, 1920'de ise Mardin mebusu olarak görev yapmıştı. Yusuf Mardin'le gerçekleşen sohbetlerimizden birinde, 1949-1950 yıllarında, TBMM'de görev yapmış mebusları, hasretle andığına şahit olmuştum. Böylesi bir meclisin, daha sonraki yıllarda, parlamento çatısı altında gerçekleşmediğini söylemiş ve üzüntüsünü dile getirmişti.

[8] Yusuf Mardin'in çocukluk ve gençlik yıllarıyla alakalı bazı bilgi kırıntılarını, onun hayat hikâyesini kaleme aldığı *Kocataş Yalısı Anılarım*'da bulmak mümkündür. 1960 yılına değin, hayat hikâyesi için bk. O. Nebioğlu, *Türkiye'de Kim Kimdir,* (İstanbul, 1961-1962), sf. 437. Ayrıca bk. İ. Sungurbey, *yage.,* sf. XIII; Y. Mardin, "Türk Hukuk Bilgin"i Ebul'ulâ Mardin, *YT,* sayı 8, (1981), sf. 46-47. Yusuf Mardin'in kendi kaleminden hayat hikâyesi için bk. Y. Mardin, "Yusuf S. Mardin", *Sonelerle Seneler,* (Ankara, [1981]), Arka kapak ve Y. Mardin, *The Pocket Book of 20th Century Turkish Poetry,* (Ankara, 1990), sf. 126-127.

[9] Krş. Y. Mardin, "The Authour", *Turkish Phrase Book,* (London, 1984), kapak içi. Yusuf Mardin, İstanbul dışı görevleri sırasında, babası ile muntazam mektuplaşmıştır. İsmet Sungurbey'i zikredecek olursak: "Ebul'ulâ Mardin, bu değerli evladını pek sever, o Ankara ve Londra'dayken kendisiyle her hafta mektuplaşır, gelen mektupları, büyük bir hasret ve zevkle bana da okurdu" [İ. Sungurbey, *age.,* sf. 21].

müşavirliği görevinde bulundu. 1975 senesinde, kendi isteğiyle, kamu hizmetinden emekliye ayrıldı. Londra'nın güney banliyölerinden Surrey'e yerleşti. Ayrıca, Londra'da, bazı enstitülerde Türkçe dersleri verdi.

Emeklilik yıllarını İngiltere'de, Londra'nın güneyinde, Dorking, Surrey'de geçirdi. Asude geçen bu yıllarda, Türkiye'de yayınlanan edebiyat ve tarih ağırlıklı dergilere yazılar yazdı. Bu meyanda Namık Kemal ve Abdülhak Hamid Tarhan'ın Londra günlerini dile getirdiği kitap çalışmaları yanında, anılarını kaleme aldı. *Kocataş Yalısı Anılarım,* Yusuf Mardin'in emeklilik günlerinin bir ürünü olarak İngiltere'de yazıldı ve bu eser, 1988'de Türkiye'de yayınlandı. *Şair Şeref Hanım,* onun vefatı öncesinde çıkan son kitabıdır. *Bosphorous Through the Ages,* [(Ankara, 1995)] ise vefatı sonrasında yayınlanmıştır.

1994 yılının son günlerinde, 28 Aralık'ta, özel olarak verdiği Türkçe dersinde, geçirdiği kalp krizini atlatamadı ve 6 Ocak 1995 günü Dorking'de Hakk'ın rahmetine kavuştu.[10] Vefatından önce kaleme aldığı son mektubunda gelen seneyi, 1995'i şu dizelerle karşılamıştı:

> "Arzu tükendi, kalmadı gönlümde bir merak;
> Bir sonsuz uyku türküsü tutturmadan şafak,
> Dünya üzüntüsünden ırak, kavgadan uzak,
> Tütsün bu yılda dirlik esenlikle her ocak!"[11]

---

[10] 1994 yılında, ölüm yoluyla sessizce gömülenler kervanına Yusuf Bey de dâhil oldu. O yıl, eski ile yeni arasında köprü-bağını sürdüren üç mühim şahsiyeti kaybetmiştik. Yılın başlarında, Zarif Orgun (1902-Ocak, 1994); ortasında, İsmail Hüsrev Tökin (1902-Haziran, 1994) ve sonunda, Orhan Şaik Gökyay (1902-Aralık, 1994). Yusuf Bey de vefatıyla bu kervandaki yerini aldı. Çünkü o, eski ile yeni atasında, eskiye, zevk-i selim ve sohbeti ile hâkim, yeni zamanlara da Türk modernleşmesine hakkını veren bir kuşağın son temsilcilerinden biriydi.

[11] Y. Mardin'den G. Mesara'ya 15.XII.1994 tarihli mektup (A.G.S. Arşivi). Bir şiirinde geçen şu dizenin tanıklığına kulak verecek olursak, Yusuf Mardin şöyle diyordu:

Aziz naaşı, yurda getirilerek, 20 Ocak 1995 günü, Teşvikiye Camii'nde, öğle namazını müteakiben kılınan cenaze namazının ardından, aralarında babası Ebul'ulâ Mardin ile annesi Bedriye Hanım'ın da bulunduğu Karacaahmed'deki aile sofasına defnedildi. Yusuf Mardin Bey'in vefatı, dost ve yakınlarına gazete ilanı ile duyuruldu:

"Vefat

Merhum Kazasker Yusuf Sıtkı Efendi ile merhum Adliye Nazırı Necmeddin Mola Kocataş'ın torunu; merhum Ord. Prof. Ebul'ulâ Mardin ile merhume Bedriye Mardin'in oğlu, merhum Reşit ve Ayşe Maykut'un damadı, merhume Hatice Utku ile Türkân Mardin'in ağabeyleri, Sabiha ve Suat Maykut'un enişteleri, Cemal Utku, Şirin Başol ve Turgut Ulutin'in dayıları, merhum Hayreddin Kocataş, Fahire Mardin, merhum Hasancan Kocataş ile Mihrimah Ürgüplü'nün yeğenleri, Mehmed Bolgil ve Jane Mardin'in kayınpederi, Müfit, Mine, Ömer ve Leylâ'nın büyükbabaları, Mût'î ve Zerrin'in biricik babaları, Seniha Mardin'in 54 yıllık Sevgili eşi, Mardin, Arda, Yalım, Kocataş, Ürgüplü, Baysal, Esener, Utku ve Esin ailelerinin kıymetli varlığı Eski Mardin milletvekili, hukukçu, eğitmen,diplomat, yazar ve şair

YUSUF SITKI MARDİN
Beyefendi

Tanrı'nın rahmetine kavuşmuştur. 20 Ocak [1995] Cuma günü Teşvikiye Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakiben Karacaahmed'deki aile kabristanına defnedilecektir."[12]

---

"Vuslat yakın mı, ömrümüzün sonbaharına?"

[Y. Mardin, *yage.,* (1972), sf. 77]. 9.XI.1981 tarihli mektubunda da şöyle sesleniyordu: "Vücut kendi toprağını arıyor."

[12] *Hürriyet*, 19.I.1995. Yusuf Mardin Bey'in vefatı, görebildiğim kadarıyla, basında bir yankı bırakmadı. Sadece, *Cumhuriyet* gazetesi okurları onun vefatından şu satırlarla haberdar edildi: "Eski Mardin Milletvekili Yusuf Mardin, 6 Ocak'ta yaşamını yitirdi. 79 yaşında yaşamını yitiren Yusuf Mardin, Robert College'de çalışma yaşamına başlamış, İstanbul Şehir Meclisi üyeliği görevinde bulunmuş, 1949 ara seçimlerinde Mardin Milletvekili seçilmişti." [11.I.1995].

Yusuf Mardin'in mezarı, Karacaahmed'de, Çiçekçi Cami ya da Küçük Selimiye Cami -ya da Ali Behcet Konevî Tekkesi- karşısında bulunan aile sofasındadır. Bu aile sofasında, Yusuf Mardin, babaannesi Behice Mardin ile annesi Bedriye Mardin'in kabirleri arasında yer alan babası Ebul'ulâ Mardin'in mezarına defnedilmiştir. Kabir taşına;

"Yusuf Sıtkı Mardin
1916-1995
Ruhuna Fatiha"

hakkedilmiştir. Bir şiirinde geçen şu dizelerde, kendisinin de dâhil olacağı Karacaahmed'deki bu aile makberesini, terennüm etmekten kendini alamamıştı:

"Bir kış biz Üsküdar'da bırakmıştık onları
Hâlâ kulaklarımda uğuldar yanık dua,
Som sırma Kâbe örtüsü giymiş tabutlar,
Saldıktı inleyen kalın iplerle boşluğa,
.....
Baktım şu anda dipdiri onlar, ben ölmüşüm,
Yayvan mezar taşında oyulmuş benim adım."[13]

## II

Yusuf Mardin, çok yönlü bir şahsiyettir. Şair, yazar, eğitmen, milletvekili, diplomat ve bürokrat olarak uzun yıllar ülkesine çeşitli alanlarda hizmet etmiştir.

Şairdir, çok sayıda şiir kitabı, yazardır, ayrıntılı tarihçiliğe ışık tutacak araştırmalarının ürünü yazıları bulunmaktadır. Yayınladığı kitapları içinde yer alan, İngilizce konu-

[13] Y. Mardin, *Sonelerle Seneler*, (Ankara, [1981]), sf. 70-71. Yusuf Mardin, bir başka şiirinde, Karacaahmed mezarlığını konu edinmişti: Bkz. Y. Mardin, 'Karacaahmed'te', *YA.*, sayı 917, (1979), sf. 6.

şanlara Türk dilini öğretmeye yönelik mühim çalışmaları vardır. Ayrıca, İngilizceden Türkçeye aktardığı roman ve piyeslerden en esaslısı William Sheakespeare'in *Romeo ve Juliet*'idir. Bunlardan başka, kendisinin kaleme aldığı kitap çalışmaları da vardır. Namık Kemal'in Londra'da geçen günleri önce, "Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın Londra Yılları, 1867-1870" başlığı altında, *Milliyet* gazetesinde, 17 gün tefrika edildi. Bu yazı dizisi, daha sonra, 1974'de çıkacak olan kitap çalışması, *Namık Kemal'in Londra Yılları*'na esaslı bir kaynak oldu. Daha sonra, 1976'da yayınlanan *Abdülhak Hamid'in Londrası* da Yusuf Mardin'in mühim kitap çalışmaları arasındadır. Anılarını dile getirdiği *Kocataş Yalısı Anılarım* (1988) ise, enfes Türkçesiyle zevkle ve istifade ile okunabilecek, Boğaziçi tarihine katkıda bulunabilecek otobiyografik bir eserdir. 1990 yılında çıkan eseri, *The Pocket Book of Twentieth Century Turkish Poetry*'de, Mehmed Âkif Ersoy, Yahya Kemâl Beyatlı, Ahmed Haşim gibi, Osmanlı'nın son dönem şairlerinden başlayarak, eski ile yeni arasındaki şairleri, Ali Mümtaz Arolat, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ahmed Hamdi Tanpınar, Ahmed Muhib Dranas, Behçet Necatigil, Yusuf Mardin ve son devir Türk şairlerine yer vermiştir. Cumhuriyetli yılların şairlerinden, Feyzi Halıcı, Ümit Yaşar Oğuzcan, Turgut Uyar ve diğerlerinden yaptığı seçmeleri İngilizceye aktararak kayda değer bir antoloji meydana getirmiştir. Türk şairlerini, İngilizceye aktardığı şiirleriyle bu dili konuşan dünyaya takdim etmişti. Bütün bunlara ek olarak, onun yayınlanmayı bekleyen kitap çalışmalarının bulunduğunu da kaydetmeliyiz.

Aslında, Yusuf Mardin'in eserlerine damgasını vuran edebî güç şairliğinden gelmektedir. Şiirde, aruzdan serbest vezne kadar, her türlü nazım kalıplarını denemesine rağmen, aruzun büyüleyici tesirinde kalmış bir şairdir. Yazdığı şiirler; *Yücel*, *Boğaziçi*, *Ajans-Türk* ve *Hisar* dergilerinde çıktı. Daha sonra, bu şiirlerini kitaplaştırma yoluna gitti. İlk şiir

kitabı, *Bir Ad Bulamadım,* 1934 yılında yayınlandığında henüz 18 yaşındadır. Diğer şiir kitapları, *Mezar Taşları* (1946), *İki Damla Yaş* (1947), *Üç Yaprak* (1948), *Sade Bir Semtini Sevmek* (1972) ve son şiir kitabı ise *Sonelerle Seneler* (1981) başlıklarıyla yayınlanmıştır. Bir Boğaziçi çocuğu ve bir Boğaziçi aşığı olan Yusuf Mardin Bey, bu sevgisini İngilizce yazdığı bir kitapta somutlaştırmıştır: *Bosphoruos Through Ages* (1995). Ayrıca, bir nesir ustası olan Yusuf Bey'in yazıları çeşitli dergilerde, *Yücel*, *20. Asır*, *Yeni Ufuklar*, *Yeni Adam*, *Ajans Türk, Hisar* ve *Yıllarboyu Târih*'te yayınlanmıştır. Bunlara ek olarak, 1936 senesinde, babası Ebul'ulâ Mardin'le Mısır'a yaptıkları yolculukta, kendileriyle yol arkadaşlığı yapan İbnülemin Mahmud Kemal İnal'la gerçekleşen sohbetlerin konu edildiği edebî anıları ise "Mısır Yolculuğu" başlığı altında *Yıllarboyu Târih* dergisinde tefrika edilmiştir. Bu yolculuk esnasında, 1936 yılında, Yusuf Mardin'i yakından tanıma fırsatını yakalayan Üstat İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri* adlı mühim biyografik eserinde şairliğini tahlil ettikten sonra, onu şu sözlerle değerlendirmiştir:

> "... Bence, her şeyin üstünde olan hüsn-ü hûlk, onda [Yusuf Mardin'de] münceli olduğu için, daima takdir ve tevkir ederim. Dört sene evvel [1936'da], Hicaz'a gittiğim esnada, bittesadüf Mısır'a kadar refakat ettik. Henüz çocuk denilecek yaşta bulunduğu halde, ibrâz ettiği âsâr-ı nezahet ve nezaket nazar-ı dikkatimi celbetti. Hilmini, sükûnunu, hadşinaslığını, liyakatini yaşıyla münasip görmedim... Delikanlılar coşkun oluyorlar. Habbelerini kubbe, katrelerini derya sanıyorlar. Yusuf, bu güruhtan olmadığı için de şayân-ı tahsindir."[14]

[14] *Son Asır Türk Şairleri,* (İstanbul, 1945), sf. 1721. Yusuf Mardin'in İbnülemin'e 1953 yılında yapılan jübilesi münasebetiyle gönderdiği mektubuna iliştirdiği muhammesin son kıtasını zikredelim;

"Sendedir ilm ü edep, şiir-i hayâl
Sende mâzî, sende ikbâl ü hâl,
Lâyemuttur varlığın bulmaz zevâl

Daha 1940 öncesinde, Yusuf Mardin'in şairliğini değerlendiren yazarlar vardı. Murad Uraz'ın değerlendirmesini aktaracak olursak:

> "… Zeki ve içli bir şair olan Yusuf Mardin'in şiirlerinde, yurda ait renkli tasvirler ve samimi tahassürler de vardır. Ekseriyetle, üç beş satırlık mısralar içinde, temiz bir teknikle heyecanlar ve gönül ürperişleri kaynaşmaktadır."[15]

M. Behçet Yazar da 1940 yılında, Yusuf Mardin'in şairliğini tahlil ettikten sonra şu kanaate varmıştı:

> "… Ferdî ve şahsi duygularını sade bir dil ve genç bir zevkle terennüm etmeye muvaffak olmaktadır... Fantaziler kaleme almakta türlü hünerler gösteren Yusuf Mardin['in] ... istidad ve hünerinin kendisine vadettiği aydınlığa er geç varacağını umuyoruz"[16]

## III

Yusuf Mardin ismini, ilk kez, rahmetli hocam Süheyl Ünver'den duydum. Yüksek lisans tahsilim için İngiltere'ye gidecektim. Süheyl Hoca'mı haberdar edince;

> "… Londra'da değerli bir dostum var. Yusuf Mardin. Ebul'ulâ Bey'in mahdumu. Onunla görüşmenizi istiyorum."

---

Bir güneşsin benzerin bulmak muhâl
Hazret-i İbnülemin Mahmud Kemâl İnal"

Üstad'ın, Yusuf Mardin'e gönderdiği 8 Mart 1953 tarihli cevabi mektubundan aktaracak olursak: "Lütfettiğiniz muhammes, hakikaten enfestir. Envaı meşagil nazmen mukabeleye hail oldu. Hüsn-ü tâbınız, hüsn-ü hulkunuz gibi müsellem olduğundan, böyle güzel sözler söylemeniz tabiidir. Cenab-ı Hak, zât-ı necibânenizi peder-i mükerreminiz ve cedd-ü ekreminiz gibi âlem-i kemâlde müşaribülbenân ve daima şâdân buyursun! Bâki bekâyı muhabbet, nûr-u aynım. 8 Mart 1953" [Y. Mardin, *yage.,* (1988), sf. 230; 231].

[15] M. Uraz, *Türk Edip ve Şairleri,* (İstanbul, ty.), sf. 99.

[16] M.B. Yazar, *yage.,* sf. 316-317.

dedikten sonra, notlarından Yusuf Bey'in kendisine gönderdiği mektuba iliştirdiği, kendisi için yazdığı şu şiirden bir beyit de okumuştu:

"Yusuf Yemen'de çıkan bir küçük akik taşıdır,
Ki renk alır o Süheyl adlı nurlu yıldızdan"

Londra'ya yolculuk öncesi Hoca'ma veda için gittiğimde, Yusuf Mardin Bey'e verilmek üzere bir mektup, makalelerinin ayrı basıları ve el yapımı çalışmalarının basılı örneklerini içeren bir dosya verdiler.

Gurbet elde, Londra'da geçen ilk günlerde, devlet bursu ile buraya gelen öğrenci arkadaşlarımdan gayri kimseyi tanımıyordum. Sadece, elimde Süheyl Bey'in verdiği Yusuf Mardin'in ev adresi vardı. Tarih, 1969 yılı mayıs ayının sonlarına doğru idi. Hemen kendilerine bir mektup yazdım, görüşme dileğimi ilettim. Gelen mektupta, Yusuf Bey, buluşma yerini ve zamanı için teklifte bulunuyordu. Londra'da, Belgrave Square'deki Türk Sefareti'nin arkasında, Montrose Place'deki Anglo-Turkish Society'i yer, buluşma zamanı olarak da 10 Haziran 1969 tarihini teklif ediyordu. O gün denilen yere gittim. Elimde, Yusuf Bey'e verilmek üzere Süheyl Bey'in emaneti olan bir dosya vardı. Ayrıca, ben de Londra'ya gelmeden önce, İstanbul günlerimde, boş oturmamış, Sahaflar Çarşısı'nda yerlere serili kitaplardan, belki bir tesadüf sonucu, Yusuf Mardin'in *Üç Yaprak* isimli şiir kitabını bulmuştum. Bu meyanda, gene Sahaflar Çarşısı'na düşmüş *20. Asır* dergisinin gayri muntazam sayılarını karıştırırken, Yusuf Mardin imzalı yazılar gördüm. Bunları kesip, İngiltere'ye gelmeden önce bir Yusuf Mardin dosyası hazırladım. Çalışmalarım sürüyordu. Ayrıca, kütüphanemde mevcut Yusuf Mardin Bey'in babası ünlü hukuk adamı Ebul'ulâ Mardin'in 1966 yılında çıkan *Huzur Dersleri*'nin II-

III. ciltlerinde Profesör İsmet Sungurbey'in kaleme aldığı Ebul'ulâ Mardin'le alakalı kitabın yazarını etraflıca tanıtan araştırmasından, Mardinî ailesi hakkında, epey bilgi sahibi olmuş, aldığım notları kendisi için hazırlamakta olduğum bu dosyaya taşımıştım.

Yusuf Mardin Bey'in istediği yer ve saatte kendileriyle buluştum. Elini öptüm. Süheyl Bey'in emanetini teslim ettim. Süheyl Ünver merkezli bir sohbetten sonra, ben de izinlerini alarak kendisi için hazırladığım "Yusuf Mardin Dosyası"nı uzattım. Yusuf Bey, çok şaşırdı. Dosyanın içindekileri tek tek elden geçirdi. Sessizliğini, "Evladım!" sözü ile kesti ve sözlerini şöyle sürdürdü:

> "*Üç Yaprak* isimli şiir kitabımdan ben de bile yok. Hele, *20. Asır*'da çıkan yazılarım, onları unuttum bile. Siz, bu dosya hazırlama âdetini nasıl kazandınız?"

Yusuf Bey, böyle sorunca, dedim ki;

> "Efendim! Bu âdet, bana Süheyl Ünver Hocamız'ın bir vasiyetidir. 'Eline geçen her bilgiyi kaydet, önce zarflara koy, bilgiler çoğaldıkça dosyaya geçerseniz' demişti. Sizin için bu hazırladıklarıma gelince: Süheyl Bey sizden sitayişiyle bahis açıyor. Gördüm ki, sizi seviyor. Ben de birini seveni seven, onu da sevmiş olur kelâm-ı kibarınca sizi sevmiş oluyorum. Dolayısıyla, sizin için bir başlangıç olarak, karınca kaderince bunları topladım."

Yusuf Mardin Bey, şaşkınlığını sürdürdü. Süheyl Hoca'nın gönderdiklerini dikkatlice elden geçirdi, eski yazı ile kaleme alınmış pusula-mektubu okudu. Sonra, bana dönerek, İngiltere'ye ne için geldiğimi sordu. Ben de anlattım. Bunun üzerine dedi ki: